

XU HƯỚNG PHÁT TRIỂN CỦA BÁO CHÍ HIỆN ĐẠI VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI ĐÀO TẠO BÁO CHÍ TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC – ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

Lê Đình Hải

Trường Đại học Khoa học - ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Cùng với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ; sự thay đổi trong tiếp nhận thông tin của công chúng, báo chí - truyền thông hiện đại đang bước vào một thời kỳ chuyển mình vận động một cách liên tục với các xu hướng mới như: E-magazine; siêu tác phẩm báo chí; báo chí trên di động; báo chí xã hội... Đóng một vai trò quan trọng trong quá trình truyền tải thông tin đến công chúng, các nhà báo hiện đại phải luôn thay đổi, làm mới chính mình để có thể đáp ứng nhu cầu của công chúng và không bị tụt hậu so với công nghệ của nền công nghiệp truyền thông đang thay đổi từng ngày, từng giờ hiện nay. Đào tạo ra lớp thế hệ các nhà báo tốt về tư duy, giỏi về công nghệ, tiếp cận được xu thế là bài toán đặt ra với các cơ sở giáo dục trong đào tạo báo chí.

Từ khóa: *Xu hướng báo chí; đào tạo báo chí; nhà báo hiện đại; báo chí di động; siêu tác phẩm báo chí.*

Ngày nhận bài: 02/6/2019; Ngày hoàn thiện: 28/6/2019; Ngày duyệt đăng: 28/6/2019

THE DEVELOPMENT TREND OF MODERN PRESS AND CHALLENGES FOR THE PRESENT PRESS TRAINING

Le Dinh Hai

TNU - University of Sciences

ABSTRACT

Along with the steady development of science and technology, the change in the information reception of the public, press - the modern media is entering a period of transition to move continuously with new trends such as: E-magazine; super press works; press on mobile; social press... playing an important role in the process of conveying information to the public. Modern journalists must always change and renew themselves to be able to meet the needs of the public and not be left behind the technology communication, which is changing every hour day by day. Training a generation of journalists being good at logical thinking, technology and approaching the trend is an issue posed to educational institutions in journalism training.

Keywords: *Press trends; journalism training; modern journalists; mobile journalism; super press works.*

Received: 02/6/2019; Revised: 28/6/2019; Approved: 28/6/2019

Email: haild3012@gmail.com

1. Điều kiện tác động hình thành xu hướng báo chí hiện đại

Thứ nhất, với sự phát triển vũ bão của khoa học và công nghệ, đặc biệt là công nghệ thông tin và các hệ thống thông minh đã đưa loài người tiến tới một cuộc cách mạng mới - cách mạng khoa học và công nghệ 4.0. Nó đã tác động mạnh mẽ vào tất cả các yếu tố căn bản của hoạt động báo chí, gồm: nhà sản xuất, sản phẩm báo chí, dịch vụ và sự biến đổi của các nhóm công chúng.

Điều quan trọng là nó đã làm xuất hiện các dòng sản phẩm mới với nhiều sự thay đổi tiêu chí trong sáng tạo nội dung. Những bài bình luận nghiêm túc nhưng dài dòng ngày càng thiếu sức hút công chúng, thay vào đó là thông tin đồ họa và các loại hình sản phẩm báo chí đa phương tiện [1].

Thứ hai, những lý tưởng mà báo chí truyền thống theo đuổi như độ nhanh nhạy, mức độ theo kịp tin tức... đã trở nên lỗi thời trong thời kỳ internet và mạng xã hội phát triển như vũ bão. Khái niệm thời gian thực (real time) và trực tiếp (live) đã không còn là một cuộc đua khốc liệt giữa các trang báo như trước nữa.

Báo chí truyền thống không thể cạnh tranh được đối với đội ngũ “nhà báo công dân” của các trang mạng xã hội (MXH) và dần đánh mất “ngôi chủ” về đưa tin [2].

Thứ ba, khi chức năng tin tức không phải là chức năng số một của báo chí nữa, nghĩa là nhà báo không coi việc đưa tin là nhiệm vụ chính yếu nữa thì họ sẽ phải làm gì?

Giáo sư Mitchell Stephens cho rằng: “*Hầu hết tin tức giờ đây đều tràn ngập khắp nơi ngay sau khi một sự việc vừa xảy ra. Do đó, ngành kinh doanh báo chí phải trở thành một ngành kinh doanh ý tưởng (idea business)*” [3, tr.288]. Nghĩa là, thay vì cố gắng chạy theo thật nhanh để phản ánh một cách chân thực và khách quan nhất những sự kiện đang diễn ra như các trang báo vẫn làm hàng thế kỷ nay thì nhiệm vụ của báo chí bây giờ là phải tạo ra được các “tin tức ấn tượng” – nghĩa là sau khi tiếp nhận thông tin, công chúng phải có được một ấn tượng đặc biệt nào đó.

2. Một số xu hướng báo chí hiện đại nổi bật tại Việt Nam

2.1. E-magazine

Các bài báo điện tử được thiết kế theo phong cách tạp chí (E-magazine) trở nên phổ biến trong những năm gần đây như một xu thế. Đó là các bài báo đa phương tiện được thiết kế theo phong cách tạp chí, có sự kết hợp của kiểu chữ, hình ảnh, video, thông tin đồ họa... và trình bày theo một bố cục khá phá cách, độc đáo và mới mẻ.

Một ưu điểm khác của dạng bài này là khiến thời gian đọc giả lưu lại trên trang (time on site) dài hơn. Theo khảo sát của Vietnam Plus thì thời gian trung bình mà độc giả dành để đọc một tin báo điện tử thường là 5-10 giây và 15-20 giây với những tin dài hơn nhưng thời lượng xem mỗi bài E-magazine trên báo này là 5 - 6 phút, thậm chí có những bài lên tới 10-15 phút [4].

Bên cạnh đó, quảng cáo không còn là yếu tố gây phiền nhiễu đến độc giả khi đọc dạng bài này. Đó đều là những yếu tố mà độc giả mong muốn báo điện tử cải thiện hiện nay.

2.2. Báo chí xã hội

Truyền thông xã hội đã đặt tính chất “ngay lập tức” cho thông tin. Cư dân mạng đã không chỉ trở thành nguồn tin mà còn là người truyền tải và sản xuất thông tin. Theo nghĩa này họ đang đảm nhận một phần công việc vốn trước đây dành riêng cho các nhà báo. “*Facebook với hơn 1,5 tỉ người dùng chẳng cần phải tải thêm ứng dụng mới đã cho mọi người xem được đủ loại nội dung và có thể làm một nhà báo nếu họ muốn*” - Mark Zuckerberg [5].

Mạng xã hội xuất hiện đã có những ảnh hưởng to lớn đối với hoạt động báo chí: Nhiều nhà báo chuyên nghiệp đã tìm được nguồn thông tin từ mạng xã hội. Bên cạnh đó, rất nhiều tờ báo đã coi MXH là một kênh quan trọng để tăng lượng truy cập và thu hút quảng cáo. Độc giả cũng vậy, họ không cần đến những đường dây nóng hay hộp thư bạn

đọc thử nào, điều gì cần nói thì họ tự đưa lên internet và "cùng làm báo" với phóng viên chuyên nghiệp...

2.3. Báo chí trên di động

Hình ảnh những người trẻ tuổi cầm cúi bên smartphone không còn xa lạ. Rất nhiều trong số đó cập nhật Facebook, theo dõi tin tức... hoàn toàn trên điện thoại và chỉ sử dụng máy tính khi cần làm việc [6].

Sự phát triển của công nghệ mang đến sân chơi công bằng cho tất cả. Các phương tiện di động - mobile, nhất là smartphone đã trở thành công cụ đọc tin phổ biến của mọi người, nhất là giới trẻ. Nếu người làm báo không chú trọng đổi mới phương thức và nội dung cung cấp cho di động, báo chí sẽ khó có thể tiếp cận với đối tượng độc giả hiện nay, nhất là độc giả trẻ.

Báo chí di động hiện đại không đơn giản chỉ là xây dựng giao diện tùy biến cho thiết bị di động như những năm trước đây. Nhiều tòa soạn bắt đầu có xu hướng viết nội dung ngắn gọn để xuất bản trên phiên bản mobile, hoàn toàn độc lập với bản điện tử và báo giấy. Đã và đang có 2 phương án giải pháp nội dung cho báo chí trên di động: Một là, tạo ra một bộ phận trong tòa soạn chỉ chuyên thực hiện nội dung cho di động. Hai là, tạo ra song song hai thông điệp cùng một nội dung để sử dụng cho internet và mobile.

2.4. Siêu tác phẩm báo chí

Trong môi trường hội tụ truyền thông, nhu cầu hưởng thụ tin tức của độc giả cũng thay đổi lên một cấp độ mới, đó là yếu tố để những "siêu tác phẩm báo chí" (Mega Story) ra đời nhằm thu hút và giữ chân độc giả.

Các "Mega Story" kỹ thuật số hiện nay được trình bày có thể bao gồm âm thanh, video, hình ảnh, dữ liệu và nhiều phương tiện truyền thông có liên quan khác để nhấn mạnh chủ đề trong câu chuyện được đề cập. Một đặc điểm riêng biệt nữa thường thấy ở "Mega Story" là nó mang cốt truyện phi tuyến tính và điều này đã ảnh hưởng rất lớn đến việc có thể làm cho

câu chuyện trở nên cá nhân hơn nhiều đối với người đọc. Độc giả có thể tiếp cận theo cách riêng của họ và cho phép người đọc có thể có những suy nghĩ riêng thể hiện rõ chính kiến của mình hơn về chủ đề.

Điều quan trọng nhất của Mega Story là nó khiến thời gian người dùng lưu lại trên trang kéo dài đáng kể. Theo thống kê của VietnamPlus thì: với tin tức thông thường, người dùng chỉ đọc thoáng qua trong vòng 10-20 giây là có thể thoát ra, thì với các bài Mega Story trên báo này, thời gian trung bình lưu lại là 5- 6 phút, có những bài thậm chí đạt tới hơn 10 phút [7].

3. Vấn đề đặt ra đối với đào tạo báo chí trong giai đoạn hiện nay

Trước những biến đổi không ngừng của đời sống báo chí, các cơ sở đào tạo báo chí cần có những nhận thức cụ thể về những thách thức đặt ra và giải pháp cho sự thay đổi sao cho phù hợp với xu thế phát triển hiện nay.

Một trong những thách thức hiện nay trong làm báo hiện đại là nhà báo chưa làm chủ được công nghệ, trong khi thành quả nghiên cứu KH - CN thì thay đổi, tiến bộ từng ngày. Cho đến nay, vẫn còn ít hoạt động đào tạo ứng dụng công nghệ mới cho đội ngũ nhà báo, phóng viên, ví dụ như: sử dụng máy tính bảng, điện thoại thông minh... vào hoạt động tác nghiệp của mình [8].

Bên cạnh đó, hệ thống lý luận báo chí vẫn chưa theo kịp với xu hướng phát triển của đời sống báo chí hiện đại. Các vấn đề lý luận về hệ thống khái niệm, đặc điểm, bản chất công chúng của các xu hướng báo chí – truyền thông vẫn còn khá xa lạ, mới mẻ với sinh viên và những người làm báo bởi có quá ít tài liệu để làm cơ sở tham khảo.

Ngoài ra, chương trình đào tạo tại các trường vẫn chưa có sự cập nhật một cách nhanh chóng các xu hướng phát triển của báo chí. Điểm cơ bản, mấu chốt nhất trong việc đào tạo báo chí hiện nay là phải "cho ra lò" những người "thạo việc", có kỹ năng tốt, phù hợp

với xu hướng phát triển của báo chí hiện đại. Theo kết quả điều tra của Trung tâm Bồi dưỡng Nghiệp vụ Báo chí, Hội Nhà báo Việt Nam về nhu cầu đào tạo của các nhà báo trong giai đoạn 2013-2018, có tới 52% những người được hỏi cho rằng kỹ năng làm báo đa phương tiện - multimedia là kỹ năng quan trọng nhất, rất cần thiết được bồi dưỡng [9].

4. Một số kiến nghị, đề xuất đối với hoạt động đào tạo báo chí tại Trường Đại học Khoa học

Quan điểm đào tạo báo chí tại Trường Đại học Khoa học – Đại học Thái Nguyên trong những năm qua đã có những thay đổi đáng kể. Đó là việc chú trọng đến thực học gắn liền với thực hành. Nhà trường đã có những quan tâm nhất định đối với hoạt động giảng dạy báo chí như đầu tư trang thiết bị cho phòng nghiệp vụ; bổ sung tài liệu, giáo trình tại thư viện; tăng cường các hoạt động ngoại khóa, thực tế cho sinh viên... Tuy nhiên, nhìn từ thực tiễn, tác giả kiến nghị một số những giải pháp nhằm nâng cao chất lượng đào tạo báo chí của nhà trường trước những tác động mạnh mẽ của các xu hướng báo chí hiện đại, cụ thể:

Thứ nhất, tập trung đầu tư cho hoạt động nghiên cứu lý luận. Đối với nhà báo tương lai, điều quan trọng hơn cả là kiến thức nền rộng để làm báo, để từ đó biết xác định chủ đề (vấn đề gì quan trọng, cần đưa hoặc không đưa), biết tìm đúng người, đúng trọng tâm vấn đề, đặt ra đúng câu hỏi. Chính vì vậy cần:

- Tăng cường những môn có tính chất lý luận cơ bản bổ sung những quan điểm tri thức, những nghiên cứu về báo chí và tác động của báo chí liên quan đến xã hội, văn hóa và con người.
- Đầu tư cho những nghiên cứu báo chí – truyền thông của các giảng viên chuyên môn trong trường; từ đó xây dựng hệ thống giáo trình, tài liệu tham khảo phục vụ cho công tác giảng dạy.
- Bổ sung danh mục tài liệu tham khảo, giáo trình mới thường xuyên hằng năm theo hướng

cập nhật cả về số lượng và chất lượng. Từ đó, nâng cao chất lượng hoạt động của thư viện, thu hút sinh viên báo chí đến đọc và nghiên cứu kiến thức chuyên ngành.

Thứ hai, cần có chiến lược để nâng cao hiệu quả hoạt động giảng dạy. Trước xu thế phát triển báo chí hiện đại, nhà báo cần có sự tinh nhuệ để xử lý thông tin cho các kênh truyền thông. Việc đào tạo báo chí cần gắn với công việc ở trong các tòa soạn hiện nay. Cụ thể:

- Thành lập Hội đồng khoa học chuyên môn gồm có các chuyên gia đầu ngành, các nhà báo có nhiều năm kinh nghiệm để đánh giá, xây dựng chương trình đào tạo một cách khoa học, sát với thực tiễn.
- Nhà trường cần có sự hợp tác một cách cụ thể, hiệu quả với các cơ quan báo chí. Tận dụng lợi thế về nghiên cứu lý luận, cơ sở vật chất, kỹ năng của nhau để phục vụ cho đào tạo sinh viên báo chí.
- Bên cạnh đó cần cập nhật chương trình giảng dạy thường xuyên để đáp ứng với thực tế phát triển. Ví dụ như hiện nay, xu thế hiện nay là làm báo trên di động, tạo các E-magazine hay sản xuất các tác phẩm Mega Story...
- Nghiên cứu cơ chế phù hợp để thu hút được các nhà báo có kinh nghiệm tham gia giảng dạy.
- Tạo điều kiện để giảng viên báo chí nâng cao trình độ bằng việc tham gia các khóa đào tạo chuyên môn của các tổ chức nghiên cứu báo chí, Trung tâm nghiệp vụ của Hội nhà báo.
- Thứ ba, đẩy mạnh đào tạo kỹ năng nghề cho sinh viên.** Rèn luyện kỹ năng làm nghề luôn là ưu tiên số một trong hoạt động đào tạo báo chí. Để đẩy mạnh được hoạt động này, cần:
 - Có giải pháp gia nhập Hội nhà báo, tiến tới thành lập Chi hội nhà báo tại trường để có thể tiếp cận các dự án đào tạo của Hội.
 - Tiếp tục đầu tư, hoàn thiện trang thiết bị nhằm tạo ra môi trường "tòa soạn thu nhỏ", "đài PT - TH thu nhỏ"... để sinh viên có nhiều điều kiện được học tập, tác nghiệp, rèn nghề. Qua đó, rút ngắn khoảng cách giữa đào tạo với thực tiễn sôi động của đời sống báo chí.

- Xây dựng các khóa học ngoại khóa theo các chuyên đề kỹ năng dành riêng cho sinh viên báo chí. Ví dụ: Sử dụng công nghệ hiện đại trong khai thác, tìm kiếm thông tin; Cách xử lý tích hợp multimedia trên báo điện tử; Thiết kế thông tin đồ họa...

5. Kết luận

Không thể phủ nhận những thay đổi từng ngày của đời sống báo chí hiện đại sôi động và đang có những tác động mạnh mẽ đối với hoạt động đào tạo báo chí. Trong điều kiện tuyển sinh đại học đang gặp nhiều khó khăn như hiện nay thì không còn cách nào khác buộc các cơ sở giáo dục muốn tồn tại buộc phải chứng minh với xã hội chất lượng đào tạo của mình. Do đó, thay đổi cách thức và chương trình đào tạo để thích ứng với xu thế phát triển của báo chí là điều cần thiết và việc thay đổi này phải toàn diện cả từ nhận thức đến hành động.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Tập thể tác giả: Phan Văn Kiên, Phan Quốc Hải, Phạm Chiến Thắng, Nguyễn Đình Hậu, *Một số xu hướng mới của báo chí truyền thông hiện đại*, Nxb Thông tin và Truyền thông, Hà Nội, 2016.
- [2]. Đỗ Đình Tấn, *Báo chí và mạng xã hội*, Nxb Trẻ, TP. Hồ Chí Minh, 2017.
- [3]. Mitchell Stephens, *Hơn cả tin tức – Tương lai của báo chí*, Nxb Trẻ, TP. Hồ Chí Minh, 2015.
- [4]. Nguyễn Thị Quỳnh Nga, “E-magazine - Xu hướng phát triển của báo điện tử Việt Nam”, *Tạp chí Người làm báo*, 10/7/2017, <http://nguoiambao.vn/e-magazine-xu-huong-phat-trien-cua-bao-dien-tu-viet-nam-n6161.html>, truy cập ngày 2/5/2019.
- [5]. Đ.Ngọc, “Báo chí xã hội và xu hướng cá nhân hóa”, 21/6/2016, http://vnreview.vn/goc-nhin-vnreview/view_content/content/1864024/bao-chi-xa-hoi-va-xu-huong-ca-nhan-hoa, truy cập ngày 2/5/2019.
- [6]. Châu An, “Xu hướng báo chí mobile trong kỷ nguyên di động”, 15/5/2014, <https://sohoa.vnexpress.net/tin-tuc/doi-song-so/xu-huong-bao-chi-mobile-trong-ky-nguyen-di-dong-2990858.html>, truy cập ngày 10/5/2019.
- [7]. Ngô Khiêm, “VietnamPlus đang đi đúng hướng với Mega Story”, 15/8/2017, http://hoinhabaovietnam.vn/VietnamPlus-dang-di-dung-huong-voi-Mega-Story_n22647.html, truy cập ngày 2/5/2019.
- [8]. PGS.TS. Đặng Thị Thu Hương, “Đào tạo báo chí truyền thông tại Việt Nam: Những vấn đề đặt ra trong bối cảnh truyền thông mới”, 20/10/2015, <http://www.baolaichau.vn/xã-hội/đào-tạo-báo-chí-truyền-thông-tại-việt-nam-những-vấn-đề-đặt-ra-trong-bối-cảnh-truyền-thông-mới.html>, truy cập ngày 2/5/2019.
- [9]. Minh Đức, “Đào tạo báo chí ở trường đại học trong xu thế báo chí hiện đại”, 13/2/2017, <http://daotao.vtv.vn/dao-tao-bao-chi-o-truong-dai-hoc-trong-xu-the-bao-chi-hien-dai/>, truy cập ngày 2/5/2019.

